

تئاتر پست دراماتیک

هانس-تیس له من

نادعلی همدانی

چاپ دوم

تئاتر بست دراماتیک

هانس - تیس لهمن

مترجم: نادعلی همدانی

چاپ دوم: ۱۳۹۵

چاپ: دیجیتال نقش

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

بها: ۲۲۰۰۰ تومان

استفاده از این اثر، به هر شکلی،

بدون اجازه ممنوع است.

خیابان دکتر فاطمی، خیابان شیخلر (ششم)، کوچه بنفشه، پلاک ۸

تلفن: ۳-۵۱-۳۳ ۸۸۹۷

دورنگار: ۸۹۹۶ ۸۸۹۶

کد پستی: ۱۴۱۵۶۷۳۳۱۳

---

www.nashreghatreh.com

info@nashreghatreh.com

nashr.ghatreh@yahoo.com

Printed in the Islamic Republic of Iran

فهرست

- مجموعهٔ تئاتر امروز جهان ۹
- پیش‌گفتار ۱۳

- پرولوگ ۲۵
- سراغاز - نیات اسرار حرفهٔ تئاتر - دراماتیک - شکاف در جامعهٔ رسانه‌ها -
نام‌ها - پارادایم‌ها - پست‌مدرن و پست‌دراماتیک - انتخاب اصطلاح - سنت
و استعداد پست‌دراماتیک

- درام ۴۹
- درام و تئاتر - «حماسی‌سازی» پیترسوندی، رولان بارت - تئاتر و درام
فاصله می‌گیرند - گفتار دراماتیک - تئاتر پس از برشت - دسیسه‌گر،
دسیسه؟ - و این هم یک درام! - تئاتر فرمالیست و تقلید - تقلید عمل -
یک «تئاتر پراترژئی»

- درام و دیالکتیک ۶۷
- درام، تاریخ، احساس - ایده‌آل از دید کلی (ارسطو) - هگل ۱: کنار گذاشتن
واقعیت - هگل ۲: پرفرمانس

● ماقبل تاریخ - از ماقبل تاریخ تئاتر پست دراماتیک..... ۸۱
تئاتر و متن - قرن بیستم - مرحله اول: درام خالص و درام «ناخالص» -
دومین مرحله: بحران درام، - مستقل سازی، دوباره تئاتری کردن - سومین
مرحله: نشوآوان گارد مروری سریع بر آوان گارد تاریخی - درام غنایی،
سمبولیسم - ایستا / اشباح - شعر صحنه‌ای - کنش‌ها، عمل‌ها - سرعت:
نمایش‌های تفریحی - بازی منظره - فرم ناب - اکسپرسیونیسم -
سوررئالیسم

● پانوراما..... ۱۲۳
فراسوی عمل: مراسم، صدای فضا، منظره - کانتور یا مراسم - گروبر یا
بازتاب صدا در فضا - ویلسون یا منظره

● نشانه‌های تئاتری پست دراماتیک..... ۱۴۹
سنتز معزول - تصاویر رؤیا - سینستزی (هم‌حسی) - پرفرمانس تکست -
(۱) پاراتاکس / غیرسلسله مراتبی - (۲) هم‌زمانی - (۳) بازی با تراکم نشانه‌ها
(۴) کثرت - (۵) موزیک‌پردازی - (۶) طراحی صحنه، درام‌پردازی بصری -
(۷) حرارت و پروت - (۸) جمانیت - (۹) تئاتر ملموس - (۱۰) یورش
واقعیت - (۱۱) حادثه / موقعیت

● نمونه‌ها..... ۱۹۵
(۱) شبی نزد یان و دوستانش - (۲) روایت‌ها - (۳) منظومه صحنه‌ای -
(۴) میان هنرها - (۵) جستار صحنه‌ای - (۶) «تئاتر سینمایی» - (۷) فوق
ناتورالیسم - (۸) Cool Fun - (۹) تئاتر فضای مشترک - (۱۰) تنهایی تئاتر،
تک‌معنایی - (۱۱) تئاتر - همسرایی - (۱۲) تئاتر ناهمگن

● پرفرمانس - تئاتر و پرفرمانس..... ۲۴۵
یک میدان «داخل» - جابه‌جایی به وسیله پرفرمانس - خوددگرگون‌سازی -

پرخاشگری، مسؤولیت - زمان حال پرفرمانس

● متن - فضا - زمان - بدن ۲۶۵

کوراگرافی، متن - بدن - متن - منظره، صدا - موضوع - فضای دراماتیک،
فضای پست دراماتیک - تئاتر پست دراماتیک و زمان - از وحدت زمان -
تصاویر بدن پست دراماتیک - رنج / کاتارسیس

● اپیلوگ ۳۰۷

سیاست - مانیفست ها - تئاتر بینافرهنگی - نمایش، میزان و تخلف - درام و
جامعه - «جامعه تماشا» و تئاتر - سیاست ادراک، زیبایی شناسی مسؤولیت
- زیبایی شناسی زیستیک

30BOOK

مجموعه تئاتر امروز جهان

وجود بیش از هجده دانشکده‌ی هنرهای نمایشی دولتی و خصوصی در سراسر کشور، به اضافه‌ی ده‌ها کارگاه آزاد آموزش هنر بازیگری و کارگردانی، که هر سانه دست‌کم ۱۲۰۰ فارغ‌التحصیل متخصص و تعلیم‌دیده وارد بازار تولید هنرهای نمایشی می‌کنند، در جوار ۲۰۰ گروه داوطلب شرکت در جشنواره‌ی نمایش‌های آیینی سنتی، ۳۳۶ گروه تئاتر معلولین در سراسر کشور، ۵۱۰ گروه تئاتر مردمی در ۴۳۷ سرای محله‌های تهران، وجود ۱۲۰ گروه تئاتر فعال در حوزه‌ی نمایش‌های ویژه‌ی کودکان و نوجوان، ۴۵۷ گروه تئاتر عروسکی متقاضی در جشنواره‌های داخلی تئاتر عروسکی، ۲۶۷ گروه خیابانی دارای پروانه و ۴۷۰ گروه حرفه‌ای خواهان شرکت در جشنواره‌ی سالیانه‌ی تئاتر فجر، که در مجموع یک نیروی فعال ۲۰۰ هزار نفره در سراسر کشور را تشکیل می‌دهند، ما را در برابر مطالبات نیرویی فعال، جوان و پویا قرار می‌دهد که برای آموختن و اندوختن، بیش‌تر از هر زمان دیگر، نیازمند منابع و کتاب‌های پرارزش و علمی در همه‌ی زمینه‌های نظری و عملی هنر نمایش‌اند. کافی است تنها یادآوری کنیم که در زمینه‌ی نمایش‌نامه‌نویسی، در سال ۱۳۹۲، حدود ۳۰۰۰ نمایش‌نامه توسط درام‌نویسان جوان ایرانی به رشته‌ی تحریر درآمده است. ارقام و آمار زمینه‌های دیگر نیز بسیار درخور توجه‌اند:

- برپایی ۸۷ جشنواره و همایش و یادواره: ۳۲ جشنواره‌ی استانی، ۶ جشنواره‌ی منطقه‌ای و ۵۲ جشنواره با عناوین مختلف از سوی گروه‌های نمایش در نقاط مختلف کشور.

- تولید ۴۹۳۸ نمایش از سوی گروه‌های نمایش و ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی سراسر ایران.

- تعداد ۶۷۶۹۹ اجرا از نمایش‌های تولید شده در گونه‌های مختلف.

- وجود ۱۲۲۳۰۶۹۱ مخاطب و تماشاگر.

تعداد تالارهای فعال محل اجرای نمایش در سراسر کشور ۳۹۹ سالن. طرفه آن‌که (بر طبق آمار ارائه شده از طرف دفتر طرح و برنامه‌ی اداره‌ی کل هنرهای نمایشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی) این آمار و ارقام تنها مربوط به فعالیت‌های یک ساله‌ی ۱۳۹۲ در مراکز هنری و ادارات وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است. حال اگر فعالیت‌های گوناگون: ۷۲ کانون نمایش دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد، واحد فرهنگی هنری بنیاد شهید، واحد آموزش و تولید حوزه‌ی هنری سازمان تبلیغات اسلامی، و سرانجام حجم بالای آموزش و تولید نمایش در ده‌ها خانه‌ی فرهنگی و فرهنگ‌سراهای تهران و شهرستان‌ها را هم بیفزاییم، خواهیم دید با نیرو، توان، کار و خلاقیت بسیار گسترده‌تری روبه‌رویم که به علت جوانی و جست‌وجوگری، از هر نظر نیازمند تعلیم و آموزش‌اند. بنابراین بر اهل فن و قلم و مراکز علمی و انتشاراتی است تا در برابر استقبال گسترده و بی‌سابقه‌ی هنرمندان، دانشجویان و هنرجویان از این هنر پایه‌ای کهن و توانمند، تا آن‌جا که در توان دارند، بکوشند به قدر وسع و دانش خود از خرمن تجارب زنده و منابع علمی امروز دنیا توشه بردارند و به نوبه‌ی خود، پالوده و پیراسته و علمی، در دسترس این نسل جست‌وجوگر و زنده و فعال بگذارند، تا حتی‌الامکان فاصله‌ی فنی و فکری خود را با آخرین

تجربیات و دستاوردهای امروز جهان کم و کم تر کرده باشیم. از این نظر تألیف و ترجمه‌ی مجموعه‌ای از کتاب‌های ارزنده و علمی که هم، ارزش دانشگاهی داشته باشد و به کار کلاس‌های درس و تحقیق دانشگاهی بیاید، و هم مفید به حال تجربیات عملی و کارهای اجرایی گروه‌های فعال نمایشی در مراکز حرفه‌ای و تجربی، اولین دل‌مشغولی ما برای تألیف و انتشار این مجموعه است. به خصوص که در غیاب مراکز پژوهشی و علمی، نبود تحقیقات منظم هنرهای نمایشی، فقدان مراکز اسناد و مدارک هنری، و نیز کمبود کتاب و کتابخانه‌های تخصصی، ما در همه‌ی زمینه‌ها با کاستی‌های جدی و چشمگیری روبه‌رویم.

وجود پاره‌ای پژوهش‌های سطحی ژورنالیستی نیز که تألیف‌شان بسیار شتاب‌زده صورت می‌گیرد و اغلب آن‌ها به شدت کهنه و تکراری بوده و یا رونویسی ناشیانه از کتاب‌های دیگران و منابع خارجی‌اند و تقریباً هیچ کدام به نیازهای واقعی امروز هنر و هنرمندان ایران پاسخ نمی‌گویند و تا به امروز جز غلط‌آموزی، سطحی‌نگری و «پخته‌خواری» سود دیگری در بر نداشته‌اند.

گفتن ندارد که خلاقیت‌های نمایشی گوناگون هنرمندان ما زمانی به سامان می‌رسد و از ارزش‌های مثبت و ماندگار برخوردار می‌شود که زیربنای تئوری محکمی داشته باشد. و به درستی این مهم به دست نمی‌آید مگر به یاری آموزش درست، استادان فرهیخته، وجود منابع موثق و داشتن مآخذ دقیق و علمی که باب نظریات نوین یا بحث‌های تازه را بگشاید، و یا از اصول پایه و راه کارهای نوین برای غنای زیبایی‌شناسی نمایش امروز سخن در میان آورد.

از سوی دیگر کثرت فرهنگ‌ها و وجود سبک‌ها، شیوه‌ها و گونه‌های جدید تئاتر در کنار آثار گوناگون بازمانده از حوزه‌های تمدن‌های مختلف از ۲۵۰۰ سال پیش تا کنون، فرهنگ تئاتر را چنان غنی و پیچیده و

پریستوانه کرده است که بدون شک بدون تجهیز خود به منابع معتبر تاریخی یا تشریح اصول و روش‌های آن به یاری منابع پایه‌ای و مآخذ تشریحی نوین، امکان ندارد از دستاوردها و تجربیات گرانبار هزاران ساله‌ی این هنر در سطح جهان باخبر شویم.

بنابراین تلاش ما این خواهد بود تا این مجموعه، هم در زمینه‌ی نظری و عملی به نیازها پاسخ گوید و هم در باب مباحث تاریخی، ژانرها، سبک‌ها و تجربه‌های نوین، کمبودها را برطرف کند. و هدف در همه حال ارتقای سطح کیفی و هنر نمایش و تأمین نیاز هنرمندان، دانش‌آموختگان و دست‌آوردان این هنر در زمینه‌های فکری و فنی پر ارزش است. باشد تا در جای خود پژوهشگران، منتقدان، گزارشگران هنری و خوانندگان مختلف را نیز به کار آید. و به‌ویژه هنرمندان گرامی شهرستان‌های دور و نزدیک را که امکان دسترسی کم‌تری به مراکز علمی و دانشگاه‌ها دارند از هر نظر یاری رسان باشد.

قطب‌الدین صادقی

در این کتاب، خواننده توصیفات و تحلیل‌هایی دربارهٔ تئاتر پست‌دراماتیک، - این فرم‌های جدید تئاتر - خواهد یافت که پس از چند دهه توانسته‌اند برای خود جای مهمی بین تولیدات تئاتری باز کنند. به جای نمایش دادن یک داستان با پرسناژهایی که به اقتضای روان‌شناسی روایت پدیدار و ناپدید می‌شوند، این تئاتر قطعه قطعه است، سبک‌های پراکنده را جمع می‌کند و در یک پویایی تخطی از گونه‌ها (ژانرها) جا می‌گیرد. گُرگرافی (طراحی رقص)، هنرهای تجسمی، سینما و طبعاً فرهنگ‌های مختلف موسیقیایی، هم آن می‌گذرند و آن را به حرکت درمی‌آورند.

بر مبنای یک شرح و وصف تئاتر بین‌المللی، تفکرات حاضر دربارهٔ نوشتار صحنه‌ای معاصر، هم‌چنین اقدامات انجام شده در فرانسه را گرد می‌آورند که با آوان‌گادهای تاریخی (ژاری، آرتور، سوررنالیسم، تئاتر بوچی) خود، پیوند تنگاتنگی با این جنبش دارد.

30BOOK

